

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
**“ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ
ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ”**
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено кандидатом економічних наук, професором кафедри теоретичної та прикладної економіки *А. І. Козловою*

Затверджено на засіданні кафедри теоретичної та прикладної економіки (протокол № 1 від 28. 08.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Козлова А. І. Навчальна програма дисципліни “Історія економіки та економічної думки” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 34 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Історія економіки та екологічної думки”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Історія економіки та економічної думки” посідає одне із провідних місць у системі вузівської підготовки бакалаврів економічного профілю, сприяючи формуванню їх економічної культури та розвитку економічного мислення. Вона вивчає господарську діяльність людини в історичному розвитку від найдавніших часів до наших днів, що дає реальне бачення довгострокових тенденцій економічного розвитку, формує світогляд і методологічну базу, допомагає зрозуміти як сучасні господарські проблеми, так і перспективи економічного розвитку на майбутнє.

Ознайомлення з “Історією економіки та економічної думки” – необхідна умова опанування здобутків, позитивних оцінок і суджень світової та вітчизняної економічної науки, які нагромадила політична економія упродовж свого розвитку. З нею пов’язані імена таких видатних мислителів, як А. Сміт, К. Маркс, А. Маршалл, Дж. Кейнс, М. Фрідмен. Правильне розуміння й творче переосмислення сучасних процесів економічного життя суспільства неможливе без знання історії розвитку економічної науки.

Виклад матеріалу з використанням історичного і функціонального підходів дає змогу розглянути економічні погляди у взаємозв’язку з історичними та політичними подіями та визначати їх місце у загальній еволюції економічної думки.

Мета викладання дисципліни – системне вивчення питань розвитку світових економічних процесів на різних етапах історії, що сприятиме формуванню у студентів ринково-орієнтованого економічного світогляду, розвитку творчого мислення, вміння самостійно працювати з літературою, давати оцінку соціально-економічним явищам і процесам.

Предметом вивчення дисципліни “Історія економіки та економічної думки” є економічний розвиток суспільства в різних країнах світу та в Україні від первісної доби і перших цивілізацій до сьогодення. Вона вивчає історію розвитку економіки окремих країн, загальні та спільні тенденції господарства, створює картину матеріального життя людства.

Завдання курсу – ознайомлення з історією виникнення та еволюцією економічних ідей і концепцій, що панували в різні історичні епохи в окремих країнах; вивчення розвитку економіки різних країн

світу; з'ясування закономірностей, етапів, трансформації економічних змін та їх впливу на історичний процес людської цивілізації, окремих країн і України; розвиток системного, логічного та історичного мислення; виховання патріотизму та відповідальності за майбутнє країни.

Глиbokі і ґрунтовні знання економічних механізмів минулого створюють наукову базу, на якій можна глибше вивчити нинішні економічні проблеми, сформулювати сучасну економічну теорію та запровадити ефективні способи і методи господарювання.

Відповідно до завдань дисципліни “Історія економіки та економічної думки” студенти повинні:

- вміти розкривати системні питання економічного процесу на різних етапах історії;
- науково обґрунтовувати дії і наслідки впливу історичних подій на економічну політику і практику;
- визначати методологічні основи та механізм дії історико-економічних закономірностей для їх використання у процесі господарської практики;
- вміти окреслити сутнісні риси соціально-економічних систем країн і напрямки їх еволюції;
- використовувати надбання “Історії економіки та економічної думки” у розробці шляхів модернізації формування нової соціально-економічної системи в Україні;
- виховувати у себе повагу до власного народу, його історії, патріотизм і відповідальність за майбутнє України.

Вивчення курсу дає можливість виробити у студентів нове економічне мислення, вміння на основі історичних фактів логічно і доказово виводити та обґрунтовувати економічну політику і практику в минулому і сьогодні.

Знання і вміння, здобуті під час вивчення “Історії економіки та економічної думки”, є теоретичним і практичним підґрунтям для подальшого опанування фундаментальними і фаховими економічними дисциплінами.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ
ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	<p>Змістовий модуль I. Економічна історія доіндустріального періоду</p> <p>Предмет і завдання “Історії економіки та економічної думки”</p>
2	Первісна економіка, стародавні цивілізації та господарство України від найдавніших часів до V ст.
3	Господарство Європи та України в часи середньовіччя – в V–XV ст.
4	Мануфактурний період світової економіки XVI–XXII ст.
5	Економічний розвиток країн Західної Європи, Америки, Азії та України в період промислового перевороту (XVIII–XIX ст.)
	<p>Змістовий модуль II. Економічна історія індустріального періоду</p>
6	Господарство країн Заходу та України в останній третині XIX – на початку XX ст.
7	Світова економіка та Україна в міжвоєнний період
8	Світове господарство та Україна після Другої світової війни
9	Економіка провідних країн світу та країн, що розвиваються у другій половині XX – на початку XXI ст.
10	Економіка незалежної України наприкінці XX – на початку XXI ст.
	<p>Змістовий модуль III. Становлення економічної думки</p>
11	Економічна думка Стародавнього світу та епохи Середньовіччя
12	Економічне вчення меркантилізму

1	2
13	<p>Змістовий модуль IV. Класична школа економічної науки та її альтернативи</p> <p>Загальна характеристика та основні етапи еволюції класичної школи політичної економії</p>
14	Економічне вчення фізіократів
15	Економічна система А. Сміта та розвиток класичних поглядів у першій половині XIX ст
16	Альтернативи класичній школі політичної економії
17	<p>Змістовий модуль V. Економічна думка другої половини XIX ст. – початку XX ст.</p> <p>Економічне вчення марксизму</p>
18	Економічні теорії західноєвропейської соціал-демократії.
19	Нова історична школа та соціальний напрямок у Німеччині
20	Виникнення та сутність маржиналізму. Австрійська, кембриджська, американська та лозаннська школа граничної корисності
21	Розвиток економічної думки в Росії та Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.
22	<p>Змістовий модуль 6. Економічні теорії XX – XXI ст.</p> <p>Американський інституціоналізм 20-х років XX ст. та післявоєнний соціально-інституціональний напрямок</p>
23	Кейнсіанська теоретична революція 30-х років XX ст. Неокейнсіанство і посткейнсіанство
24	Економічні теорії європейського неолібералізму
25	Новітні класичні економічні концепції
Разом годин: 180	

ЗМІСТ
дисципліни
“ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ
ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ”

Змістовий модуль I. Економічна історія доіндустріального періоду

Тема 1. Предмет і завдання “Історії економіки та економічної думки”

Предмет, завдання і структура дисципліни, її місце в системі наук. Стадійність розвитку людства. Архетипи людської цивілізації. Погляди, проблеми періодизації, типології і розвитку в історико-економічній науці.

Етапи становлення економічної думки. Методи дослідження і вивчення історичних та економічних явищ: діалектичний метод, єдність логічного та історичного, наукова абстракція, аналіз і синтез, індукція і дедукція, причинно-наслідковий і функціональний аналіз. Хвилеподібний характер розвитку економіки та економічної думки.

Основні функції дисципліни: теоретико-пізнавальна, методологічна, практична, світоглядна, ідеологічна. Місце історії економіки та економічної думки в системі економічних наук. Плюралізм економічних ідей і концепцій. Багатоманітність течій, напрямків і теорій в історії економічних вчень.

Загальна характеристика джерел і літератури.

Література [3–5; 7; 9; 10;14]

Тема 2. Первісна економіка, стародавні цивілізації та господарство України від найдавніших часів до V ст.

Основні етапи господарської еволюції первісного суспільства, їх характеристика. Перехід від привласнюючого господарства до відтворюючого. Виникнення землеробства, скотарства, зародження ремесла.

Особливості розкладу первіснообщинного ладу і формування класового суспільства в країнах Давнього Сходу. Роль природних факторів. Специфіка агрокультури. Характер землеволодіння. Нерабські форми експлуатації вільного населення. Формування ранньокласового суспільства. Особливості економічного розвитку Давнього Єгипту, держав Давнього Межиріччя, Індії, Китаю.

Причини економічного піднесення Давньої Греції. Передполісний період. Економіка Еллади періоду розквіту рабовласницького ладу, її галузева структура. Внутрішня та зовнішня торгівля. Розвиток грошових і кредитних відносин. Криза полісного рабовласництва: причини та наслідки.

Общинний лад на території Італії та його розклад. Економічні та політичні причини піднесення Риму — в царський період (VIII—VI ст. до н. е.), в період Римської республіки (VI—I ст. до н. е.) та в період Римської імперії (I ст. до н. е. — V ст. н. е.). Розвиток рабовласницьких відносин. Основні форми організації виробництва. Характер внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Еволюція грошей, кредиту та податків. Виникнення колонату. Криза рабовласництва у III ст. Причини занепаду Римської імперії.

Економічне життя східних слов'ян первісної доби. Трипільська культура. Господарська діяльність у добу мідної, бронзової, залізної культур. Господарство скіфів. Економіка міст-держав північних слов'ян. Сільська община. Економічна консолідація східнослов'янських племен та її значення в утворенні Київської Русі.

Література [7–9; 14; 15; 19]

Тема 3. Господарство Європи та України в часи середньовіччя — в V–XV ст.

Розвиток середньовічних відносин і становлення феодалізму як економічної системи. Феодальне землеволодіння та його форми (аллод, бенефіцій, феоде). Основні риси феодального господарства. Розгалуження економічної діяльності та її основні форми — феодальне та селянське господарство, ремісничий цех, торгова гільдія. Середньовічне місто, причини його виникнення та економічне значення в системі феодальних відносин. Ремесло, його галузі. Цехи. Розвиток дрібнотоварного виробництва. Внутрішня торгівля. Характер і напрями зовнішньої торгівлі. Ганзейські об'єднання (Ганзи). Роль середньовічного міста у формуванні ринку.

Формування централізованих держав у Західній Європі. Особливості господарського розвитку Франції, Англії, Німеччини.

Специфіка формування феодальних відносин у країнах Середнього та Близького Сходу, в Китаї, Індії.

Економічний розвиток Київської Русі. Перехід до феодального господарства. Форми та характер землеволодіння. Внутрішня торгівля. Зовнішньоекономічні зв'язки. Грошовий обіг. Форми економічної залежності в умовах монголо-татарської навали. Економіка періоду феодальної роздробленості Київської Русі (XII–XIV ст.).

Особливості господарського розвитку українських земель у складі Великого Литовського князівства і Королівства Польського (кінець XIV – перша половина XVI ст.).

Економічне життя України у складі Речі Посполитої (друга половина XVI – перша половина XVII ст.).

Економічна політика Богдана Хмельницького, розвиток Запорозької Січі. Остаточне закріпачення селян (друга половина XVIII ст.). Зміна правового статусу козацтва та наслідки для України.

Література [3–5; 7; 9; 10; 14; 19]

Тема 4. Мануфактурний період світової економіки XVI–XVII ст.

Розвиток продуктивних сил. Розклад феодальних відносин. Реформація. Причини, здійснення та економічні наслідки Великих географічних відкриттів. Створення колоніальної системи. Становлення світового ринку. Зміни в напрямках торговельних зв'язків. Політика меркантилізму. “Революція цін” XVI ст. та її значення. Криза натуральної системи господарювання. Формування ринкового господарства.

Первісне нагромадження капіталу: джерела, методи, результати. Виникнення колоніальних імперій.

Занепад феодальних відносин у Нідерландах. Економічний розвиток Англії в XVI–XVII ст. Господарство Франції. Особливості процесу первісного нагромадження капіталу у США. Господарство Німеччини після Великих географічних відкриттів. Специфіка генезису японського феодалізму й формування капіталістичних відносин.

Становлення та розвиток мануфактурного виробництва в Європі. Значення буржуазних революцій в Європі та США. Фінанси, грошовий обіг, кредит. Форми організації торгівлі. Політика протекціонізму.

Особливості розвитку капіталістичних відносин у сільському господарстві. Генезис капіталістичного фермерства в Англії. Особливості аграрного капіталізму у Франції. “Пруський шлях” розвитку капіталізму в сільському господарстві в Німеччині.

Фермерський капіталізм і плантаційне рабство в США. Специфіка японського сільськогосподарського розвитку.

Література [3–5; 7; 9; 10; 14–16]

Тема 5. Економічний розвиток країн Західної Європи, Америки, Азії та України в період промислового перевороту (XVIII–XIX ст.)

Передумови промислової революції в Європі і США. Промисловий переворот в Англії, його джерела, напрямки та соціально-економічні наслідки. Особливості промислового перевороту у Франції, Німеччині, США. Роль промислового перевороту у розвитку продуктивних сил і загостренні соціальних відносин.

Міжнародний поділ праці. Англія — світовий економічний лідер. Господарство Франції в добу домонополістичного капіталізму. Економічний розвиток Німеччини в добу промислового перевороту. Мілітаризм та його місце в німецькій економіці. Специфіка генезису капіталізму в США. Розвиток капіталістичних відносин в Японії та їх особливості. Світова торгівля. Гроші. Кредит. Економічна залежність у світі. Колоніалізм.

Розвиток товарних відносин у сільському господарстві (товари-зація поміщицьких і селянських господарств). Еволюція форм феодалної ренти в першій половині XIX ст. Скасування кріпацтва в Західній Україні, його законодавче оформлення (укази від 14 квітня та від 7 вересня 1848 року).

Мануфактурний період української промисловості. Технічний переворот. Застосування капіталістичних форм праці на підприємствах. Селянська реформа 1861 р. у Росії та особливості її реалізації в Східній Україні. Сільське господарство й аграрні відносини в пореформений період. Аграрне перенаселення та політика царського уряду.

Особливості процесу промислового перевороту. Початок індустріалізації. Зростання фабрично-заводської промисловості. Промисловість Східної та Західної України. Іноземний капітал в Україні. Транспортне, залізничне будівництво. Підсумки індустріалізації України наприкінці XIX ст.

Грошова реформа царського уряду 1839–1848 рр. Фінансова і банківсько-кредитна система. Роль України в системі загальноросійської зовнішньої торгівлі.

Література [3–5; 7; 9; 10; 14–17]

Змістовий модуль II. Економічна історія індустріального періоду

Тема 6. Господарство країн Заходу та України в останній третині XIX – на початку XX ст.

Прогрес світової науки, техніки та технології виробництва. Структурні зміни в економіці окремих країн і продуктивних сил світу. Основні тенденції розвитку світової економіки. Передумови створення монополій. Концентрація промислового та банківського капіталу. Завершення індустріалізації. Формування світового ринку. Виведення капіталу. Колоніальна система та економічний поділ світу.

Економіка Англії, Франції на межі XIX–XX ст. Втрата світової економічної першості: причини, наслідки. Парцелярне господарство. Причини промислового відставання.

Індустріалізація Німеччини. Формування прогресивної структури промисловості. Концентрація виробництва. Роль мілітаризації. Аграрні суперечності. Економічне піднесення: причини та наслідки.

Економічне піднесення США наприкінці XIX – на початку XX ст., його причини. Монополізація економіки. Трести. Фінансова олігархія. Міжнародні монополії. Зміни економічної політики. Захоплення колоній. Фермерський капіталізм.

Соціально-економічні передумови й наслідки революції Мейдзі в Японії.

Економічні причини Першої світової війни.

Сільське господарство й аграрні відносини в Західній Україні.

Аграрне перенаселення та шляхи його подолання в Східній і Західній Україні. Зростання еміграційних процесів. Зародження кооперативного руху.

Індустріалізація в Україні. Концентрація промисловості й зростання монополістичних об'єднань. Промислове піднесення 90-х років XIX ст. Особливості промислового розвитку на початку XX ст.

у Східній і Західній Україні. Іноземний капітал в Україні. Грошова реформа царського уряду 1859–1897 рр. Фінансова і банківсько-кредитна система. Характер внутрішньої та зовнішньої торгівлі.

Література [3–5; 7; 9; 10; 14–16]

Тема 7. Світова економіка та Україна в міжвоєнний період

Економічні наслідки Першої світової війни для США, Англії, Франції, Німеччини та її роль у повоєнному розвитку європейських країн. Економічна сутність Версальської системи. План Дауеса та Юнга, його мета.

Світова економічна криза 1929–1933 рр. та її особливості в США, Німеччині, Англії, Франції. Варіантні шляхи виходу з неї. Початок державного регулювання економіки. Теоретичне обґрунтування і запровадження макроекономічного регулювання у провідних країнах. Дж. Кейнс.

Економіка провідних країн світу напередодні Другої світової війни. Економічні причини війни.

Вплив Першої світової війни на економіку українських земель. Утворення Української самостійної держави. Економічні програми національних урядів України (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, ЗУНР).

Утворення УСРР та її соціально-економічні заходи. Політика “воєнного комунізму” та особливості її реалізації в Україні. Занепад господарства.

Нова економічна політика і відбудова народного господарства в Україні в 20-х роках. Відновлення ринкових відносин. Становлення командно-адміністративної системи управління економікою.

Індустріалізація, її характер, темпи і реальні результати. Промисловий розвиток і будівництво в роки довоєнних п'ятирічок (1928–1941 рр.). Репресії проти господарників і фахівців. Поворот до суцільної колективізації. “Ліквідація куркульства як класу”. Продрозверстка з колгоспів. Голод 1932–1933 рр. в Україні та його наслідки.

Економічний розвиток західноукраїнських земель у 20–30-х роках.

Література [7–9; 14; 15; 19]

Тема 8. Світове господарство та Україна після Другої світової війни

Економічні наслідки війни для світової економіки. План Маршалла. Науково-технічна революція. Зміни в галузевій структурі провідних капіталістичних країн. Економічна інтеграція. Розпад колоніальної системи. “Спільний ринок” як форма економічної інтеграції. Створення НАТО.

США, Японія і країни Західної Європи — нові економічні лідери. Формування трьох центрів світової конкуренції.

Форми державного регулювання економіки. Транснаціональні корпорації. Військово-промисловий комплекс і зростання воєнних витрат. Кризи 70–80-х років, їх причини та економічні наслідки.

Економіка США після Другої світової війни та основні тенденції її розвитку. Причини зниження темпів зростання в 50–60-х роках. Економіка США в 70–80-х роках. “Рейганоміка”.

Господарство Японії в повоєнний період. Наслідки американської окупації. Стан сільського господарства і аграрна реформа. Фактори економічного зростання. Феномен “японського дива”. Стан японської економіки у 70–80-х роках. Утворення ФРН. Фактори економічного піднесення. Роль ФРН у створенні та розвитку “Спільного ринку”. Розбудова соціально-ринкової економіки. Соціально-економічні наслідки об’єднання ФРН та НДР.

Особливості повоєнного економічного розвитку Франції. Часткова націоналізація та її характер. Господарство Франції у 60–70-х роках. Вплив розпаду колоніальної системи на економічний розвиток Франції. Французька економіка в 80–90-х роках ХХ ст.

Основні тенденції економічного розвитку Англії в повоєнні роки. Посилення державного регулювання. Націоналізація окремих галузей народного господарства: мета, характер, наслідки. Крах колоніальної Британської імперії та його економічні наслідки. Роль Великобританії у світовому господарстві на сучасному етапі.

Втрати господарства і населення України в роки Другої світової війни. Початок відбудови народного господарства. Становлення сільського господарства. Посуха 1946 р. Голод 1947 р. в Україні.

Грошова реформа 1947 р. Колективізація та індустріалізація на західноукраїнських землях. Відновлення старих підприємств і нове промислове будівництво.

Розвиток промисловості, будівництва і транспорту у 50-х — першій половині 80-х років. Завершення спорудження Дніпрогесу. Стан сільського господарства. Реорганізація управління сільським господарством. Створення раднаргоспів. Освоєння цілинних земель.

Елементи волонтаризму у практичному керівництві сільським господарством.

Диспропорційний розвиток радянської економіки, її витратний характер. Об'єктивна необхідність переведення економіки на інтенсивний шлях розвитку. Здійснення економічної реформи 1965 р.

Література [3; 8; 10–12; 19; 34]

Тема 9. Економіка провідних країн світу та країн, що розвиваються, у другій половині ХХ — на початку ХХІ ст.

Розпад колоніальної системи і утворення нових незалежних держав. Альтернативні варіанти їх соціально-економічного розвитку. Основні форми неокolonіальної залежності. Країни середнього розвитку ринкової економіки.

“Нові індустріальні країни”: причини швидкого економічного зростання. Азіатські “тигри”. Особливості соціально-економічного розвитку Китаю. Роль транснаціонального капіталу.

Соціально-економічні проблеми країн, що розвиваються, на сучасному етапі: необхідність подолання відсталості, зростаючий зовнішній борг, залежність у сфері НТП, голод, хвороби, екологічні негаразди. Якісні зміни в економіці і політиці в світі на початку III тисячоліття.

Нова європейська цивілізація. Розширення Європейського Союзу. Євровалюта. Європарламент. Трансформації економічних систем у країнах-лідерах. Інтенсифікація технологічних змін. Поява нових укладів в економіці. Комп'ютеризація та інформатизація. Інтернет. Перехід розвинених країн в постіндустріальну стадію розвитку.

Виникнення глобальної цивілізаційної суперсистеми. Національні інтереси та транснаціоналізація політико-економічної діяльності.

Феномен “нової економіки” США наприкінці ХХ ст. Рух Китаю до нової супердержави. Економічні реформи в Індії: передумови, успіхи, перспективи і проблеми.

Суперечності ринкових реформ 1992–2004 рр. у постсоціалістичних країнах.

Література [7–9; 14; 15; 19; 34]

Тема 10. Економіка незалежної України наприкінці XX – на початку XXI ст.

Причини і форми застійних явищ у соціально-економічному житті наприкінці 70-х – у першій половині 80-х років. Промисловість і сільське господарство України на шляху екстенсивного розвитку. Паливно-енергетичний комплекс. Промислове виробництво. Урбанізація. Розвиток транспорту. Агропромислові підприємства та об'єднання. Продовольча програма. Підпорядкування економіки України інтересам загальносоюзних відомств.

Спад ефективності виробництва. Негативні процеси в аграрному секторі. Диспропорційність між народногосподарськими галузями. Спроби реформування господарської системи у другій половині 80-х років та їх невдача.

Перебудова організаційних структур, форм і стилю діяльності органів управління економікою та її суперечливий характер.

Госпрозрахунок і самофінансування. Застосування орендних відносин, кооперативних форм господарювання. Створення асоціацій, концернів, малих підприємств. Заходи і наслідки структурної перебудови народного господарства.

Прийняття “Декларації про державний суверенітет України” (16 липня 1990 р.) та Акта про державну незалежність України (24 серпня 1991 р.). Розбудова національної економіки, її ринкова трансформація та інтеграція у світовий економічний простір. Полеміка навколо шляхів і загальної спрямованості економічних реформ в умовах незалежної України. Прорахунки й труднощі у виробленні та здійсненні незалежної економічної політики.

Закони України про власність, роздержавлення, приватизацію, демонополізацію. Концепція регіонального госпрозрахунку та її реалізація. Проблеми агропромислового комплексу. Зовнішньоекономічні зв'язки України. Дефіцит паливно-енергетичних ресурсів. Криза неплательців. Погіршення соціально-економічної ситуації в Україні. Соціально-економічна криза та пошук шляхів її подолання. Структурна та інвестиційна політика. Допомога з-за кордону.

Фінанси і кредит. Податкова політика. Грошовий обіг. Грошова реформа 1996 р. (вересень) та її значення. Внутрішня та зовнішня торгівля.

Стратегічні складові економічного розвитку України наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. Потенціал економічного розвитку України. Інноваційно-інвестиційний вектор українських реформ. Роль держави в довгостроковому економічному зростанні. Україна в системі європейських та євразійських процесів інтеграції. Участь в СОТ, ЄС, ЄЕП і НАТО. Національна безпека України в сучасному світі.

Література [1–4; 7; 9; 34]

Змістовий модуль III. Становлення економічної думки

Тема 11. Економічна думка Стародавнього світу та епохи Середньовіччя

Особливості східного рабовласництва та їх відображення в економічній думці. Залежність економічних поглядів від політико-правової, релігійної ідеології та філософських вчень. Писемні пам'ятки Давнього Єгипту, Індії та Вавилону (кодекс законів царя Хаммурапі). Різноманітність економіко-філософських поглядів Давнього Китаю (конфуціанство, легізм, даосизм).

Економічна думка античності. Відображення проблем становлення і розвитку рабовласництва. Зміст реформ Солона у Давній Греції. Економічні погляди Ксенофонта. Натурально-господарська концепція Платона. Внесок Аристотеля в економічну науку: економіка і хрематистика, поділ праці, товар і товарообмін, форми вартості, гроші.

Особливості економічних поглядів давньоримських вчених. Катон Старший. Проблеми організації рабовласницьких господарств. Реформаторська діяльність братів Гракхів. Раннє християнство.

Економічна думка Сходу в епоху Середньовіччя. “Державний феодалізм”. Економічні ідеї середньовічного Китаю (Лі Гоу). Оригінальність економічної концепції Ібн Хальдуна (суспільний прогрес, цивілізаційний підхід, трудове походження вартості).

Економічна думка європейського Середньовіччя. “Салічна правда”. Економічні ідеї канонічного права. Схоластичний підхід. Теорії “справедливої ціни” і “справедливого прибутку” Фоми Аквінського (1226–1274). Нікола Орем (1323–1382), обґрунтування металістичної теорії грошей.

Економічна думка феодальної Росії та України. “Руська правда”. Роль і значення християнства.

Соціальні утопії пізнього Середньовіччя та їх значення. “Утопія” Т. Мора і початок формування літератури утопічного соціалізму. Майбутній комуністичний устрій у праці Т. Кампанелли “Місто Сонця”. Економічні погляди і практична діяльність Т. Мюнцера.

Література [3; 5; 7; 9; 10; 13]

Тема 12. Економічне вчення меркантилізму

Історичні умови виникнення меркантилізму. Поширення товарно-грошових відносин, занепад натурального господарства. Великі географічні відкриття та їх економічне значення.

Меркантилізм як перше економічне вчення. Основні риси теорії і політики меркантилізму. Гроші як предмет дослідження економічної науки й абсолютне втілення багатства. Державна регламентація внутрішнього виробництва та ринку. Монополізація зовнішньої торгівлі. Обґрунтування політики протекціонізму.

Етапи еволюції меркантилізму: ранній (монетаризм) і пізній (мануфактурна, або розгорнута меркантилістська система). Теорії грошового та торговельного балансу. Пізній меркантилізм як виразник інтересів торговельного капіталу. Представники меркантилізму. Історичне місце і сучасне значення меркантилізму.

Особливості розвитку меркантилізму в європейських країнах. Т. Мен (1571–1641) і пізній меркантилізм в Англії. Кольберизм у Франції. Відмінності італійського меркантилізму. Поширення ідей меркантилізму в Росії та Україні.

Література [5; 7–9; 14; 15; 19]

Змістовий модуль IV. Класична школа економічної науки та її альтернативи

Тема 13. Загальна характеристика та основні етапи еволюції класичної школи політичної економії

Історико-економічні умови виникнення класичної школи політичної економії. Об’єкт дослідження класичної школи. Характеристика визначальних ідей класичної школи: природного порядку, економічного лібералізму, вільної конкуренції, пріоритетності виробничої сфе-

ри, трудової теорії вартості. Різноманітність підходів до періодизації класичної школи. Етапи розвитку класичної школи та їх особливості. Историчне місце класичної школи.

Економічні погляди засновників класичної школи в Англії та Франції. “Природна ціна” В. Петті (1623–1687) та “істинна вартість” П. Буагільбера (1646–1714) — основи трудової теорії вартості. Двофакторна модель вартості В. Петті. Виникнення статистики. Захист інтересів сільського господарства П. Буагільбером. Особливості економічних поглядів В. Петті та П. Буагільбера.

Література [2; 7; 8; 11; 13; 16]

Тема 14. Економічне вчення фізіократів

Виникнення фізіократичної школи у Франції. Основні економічні ідеї фізіократизму. Природний порядок і природні закони виробництва. Абсолютизація аграрного сектора. “Чистий продукт” і продуктивна праця в трактуванні фізіократів. Класовий поділ суспільства і його значення. Вчення про капітал: “первинні” та “щорічні” аванси. “Економічна таблиця” Ф. Кене (1694–1774) як перша модель реалізації суспільного продукту.

Особливості економічних поглядів А. Тюрго (1724–1781). Поняття корисності. Спроба практичної реалізації фізіократичної концепції.

Література [2; 7; 8; 11; 16]

Тема 15. Економічна система А. Сміта та розвиток класичних поглядів у першій половині XIX ст.

А. Сміт (1723–1790) як теоретик економічного лібералізму. Концепції “економічної людини” і “невидимої руки”. Необмежена конкуренція і саморегуляція капіталістичного господарства. Роль держави в економіці. Обґрунтування ліберальної економічної політики і фритредерства. Методологія А. Сміта.

Проблематика книги “Дослідження про природу і причини багатства народів” (1776). Аналіз поділу праці. Продуктивна і непродуктивна праця. Різноманітність трактувань вартості. Теорія ціноутворення. Вчення про гроші. Аналіз конкуренції і монополії. Суперечливість підходів до основних економічних категорій. Класовий поділ суспіль-

ства. Теорія доходів і реалізації. Вчення про капітал. “Догма” А. Сміта. Теорія суспільного відтворення.

Значення економічної теорії А. Сміта для подальшого розвитку економічної науки.

Подальший розвиток класичних ідей в Англії та Франції. Осмислення нових історичних умов поколінням “смітіанців”. Закон народонаселення Т. Мальтуса (1766–1834) і його значення. Принцип спадної родючості ґрунту. Теорія вартості і прибутку. Проблема реалізації і теорія “третьох осіб”.

Теорія трьох факторів виробництва Ж. Сея (1767–1832) і відмова від трудової теорії вартості. Пріоритет пропозиції. Закон ринків і його сучасна оцінка.

Своєрідність економічних поглядів С. Сісмонді (1773–1842). Нове визначення предмета політекономії. Теорія недоспоживання і криз перевиробництва.

Економічна система Д. Рікардо (1772–1823) як відображення епохи промислового перевороту. Визначення предмета політичної економії. Домінування трудової теорії вартості. Економічні категорії і закони. Вчення про капітал і суспільне відтворення. Теорія диференціальної ренти. Кількісна теорія грошей. Принцип порівняльної переваги і його застосування. Проблематика праці “Начала політичної економії і оподаткування” (1817).

Економічні ідеї В. Сеніора (1790–1864) (Англія), Ф. Бастіа (1801–1850) (Франція) та Г. Кері (1793–1879) (США). Теорія “утримання” В. Сеніора та “гармонії інтересів” Ф. Бастіа.

Завершальний етап розвитку класичної школи. Економічна система Дж. Мілля (1806–1873). Еклектизм вчення. Протиставлення сфер виробництва і розподілу. Теорія вартості і доходів. Ідеї реформування капіталізму, кооперативного руху, соціального партнерства.

Методологічний, теоретичний і практичний доробок класичної школи політичної економії.

Література [2; 7; 8; 11; 13; 16; 35]

Тема 16. Альтернативи класичній школі політичної економії

Історична школа в Німеччині: особливості методології. Економічні погляди Ф. Ліста (1789–1846): “національна економія” і “ви-

ховний протекціонізм”. Метод історизму. Економічні дослідження К. Кніса (1821–1898), Б. Гільдебранда (1812–1878), В. Рошера (1817–1898). Ототожнення політичної економії та історії народного господарства. Періодизації економічного і господарського розвитку. Врахування національних особливостей. Ідеологічна опозиція класичній школі.

Дрібнобуржуазна критика капіталізму та її значення. Економічні погляди С. Сімонді: предмет політекономії, поглиблення суперечностей капіталізму, ідеї державного втручання. Ідеалізм, реформізм і анархізм концепції П. Прудона (1809–1865). Критика сучасного капіталізму. Захист дрібної приватної власності. Теорія “конституційованої” вартості. Проект реорганізації обміну і ліквідації грошей.

Економічні ідеї утопічного соціалізму. Соціально-економічне вчення А. Сен-Сімона (1760–1825), Ш. Фур'є (1772–1832) та Р. Оуена (1771–1858). Концепції справедливого і гармонійного суспільства. Критика капіталізму. Рациональні елементи та історичне місце утопічного соціалізму. Економічні погляди соціалістів-рікардіанців.

Література [2; 7; 8; 11; 13; 16]

Змістовий модуль V. Економічна думка другої половини XIX – початку XX ст.

Тема 17. Економічне вчення марксизму

Соціально-економічні умови виникнення марксизму. Ранні праці К. Маркса (1818–1883) та значення виражених у них поглядів. Революційна спрямованість висновків теоретичних досліджень. Філософські основи марксистського вчення: поєднання матеріалізму і діалектики.

Основні проблеми праці “Капітал” (1867) К. Маркса. Подальша розробка теорії трудової вартості. Двоїстий характер праці, втіленої в товарі. Поняття “робоча сила”. Теорія додаткової вартості. Концепція “перетворених форм” — прибутку, ренти, процента. Основний економічний закон капіталізму. Капіталістичне нагромадження та його соціально-економічні наслідки. Вчення про капітал. Кругообіг капіталу. Визначення умов простого і розширеного відтворення. Аналіз новітніх тенденцій капіталістичної економіки.

Спроби подальшого розвитку марксистського вчення. Історичне значення марксизму і його сучасні оцінки.

Література [7; 8; 11; 16]

Тема 18. Економічні теорії західноєвропейської соціал-демократії. Нова історична школа та соціальний напрямок у Німеччині

Критичний аналіз марксистського економічного вчення. Виникнення і соціально-економічні джерела ревізіонізму Е. Бернштейна (1850–1932). Концепція “економічної вартості”. Еволюціонізм та ідеї соціального реформування.

Ідейна еволюція К. Каутського (1854–1938) та Р. Гільфердінга (1877–1941). Теорія “ультраімперіалізму” К. Каутського. Теорія “організованого капіталізму” Р. Гільфердінга. Проблематика праці “Фінансовий капітал” (1910) Р. Гільфердінга. Центризм у соціал-демократичному русі.

Економічні погляди лівого крила західноєвропейської соціал-демократії.

Подальша еволюція соціал-демократичних концепцій. Розвиток соціал-демократії у міжвоєнний і післявоєнний період.

Історичні умови виникнення молодшої історичної школи. Особливості методології дослідження. “Союз соціальної політики” і катедер-соціалізм. Консервативне крило катедер-соціалізму на чолі з Г. Шмоллером (1838–1917). Ліберально-реформістський напрямок Л. Brentano (1848–1931). Роль профспілок і “класовий мир”.

Соціальна школа в економічній науці. Домінування правового і етичного підходів у творчості Р. Штамлера, Р. Штольцмана. Теорія “ліберального соціалізму” Ф. Оппенгеймера. Теорія “універсалізму” О. Шпанна. Використання ідей соціальної школи в концепціях німецького неолібералізму.

Економічні погляди М. Вебера (1864–1920) і В. Зомбарта (1863–1941). Започаткування економічної соціології. Дослідження все-світньої економічної історії і пошук “духу капіталізму”. Реакційність пізніх праць В. Зомбарта.

Література [7; 8; 11; 17]

**Тема 19. Виникнення та сутність маржиналізму.
Австрійська, кембриджська, американська
та лозаннська школа граничної корисності**

Об'єктивні умови виникнення маржиналізму. Методологічні основи маржинальної революції. Психологізація та суб'єктивізм економічного аналізу. Теорії граничної корисності та граничної продуктивності. Передвісники маржиналізму: Й. фон Тюнен, Г. Госсен, Ж. Дюпої, А. Курно.

Австрійська школа граничної корисності і започаткування суб'єктивної школи політекономії. Економічні погляди К. Менгера (1840–1921), Ф. Візера (1851–1926), О. Бем-Баверка (1851–1914). Абсолютний суб'єктивізм і психологізм. Вивчення психологічних мотивів індивідуальної економічної поведінки. Цінність і корисність. Причинно-наслідковий аналіз і метод робінзонад. Таблиця Менгера. Теорія приписування (“нав'язування”). Концепція альтернативних витрат. Закон Візера. Психологічна теорія відсотка О. Бем-Баверка.

Англійський маржиналізм: становлення і розвиток. Економічні погляди В. Джевонса (1835–1882): теорія корисності, визначення пропозиції праці. Економічні ідеї Ф. Еджворта (1845–1926): теорія обміну та криві байдужості.

Кембриджська школа маржиналізму. А. Маршалл (1842–1924) і основи неокласичного аналізу. Основні проблеми праці “Принципи економічної теорії” (1890). Методологічні принципи теорії А. Маршалла. Частково рівноважний аналіз і мікроекономічний підхід. Теорія ціноутворення: корисність і попит, витрати і пропозиція. “Ринковий хрест” А. Маршалла. Еластичність попиту. Врахування фактора часу. Нові економічні поняття і категорії. Започаткування теорії добробуту.

Внесок А. Пігу (1877–1959) у розвиток економічної теорії добробуту. Недосконалість ринку, зовнішні ефекти й необхідність державного втручання.

Розвиток американської школи маржиналізму. Проблеми виробництва і розподілу в працях Дж. Кларка (1847–1938). Економічна статика і економічна динаміка. Концепція граничної продуктивності. Теорія розподілу. Факторний аналіз виробництва.

Лозаннська школа маржиналізму і математична школа економічної науки. Модель загальної економічної рівноваги Л. Вальраса (1834–1910). Оптимум В. Парето (1848–1923). Дослідження пове-

дінки раціонального економічного суб'єкта. Ординалістська (порядкова) функція корисності і функціональний аналіз. Вплив лозаннської школи на подальший розвиток економіко-математичного моделювання.

Сучасне значення маржиналізму і неокласичної економічної теорії.

Література [7; 8; 11; 17; 18; 20]

Тема 20. Розвиток економічної думки в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.

Розвиток маржиналізму в Україні. Економічні погляди М. Туган-Барановського (1865–1919). Теорема цінності як синтез трудової теорії вартості та теорії граничної корисності. Критика економічної теорії К. Маркса. Інвестиційна теорія економічного циклу. Концепції ринків і криз. Економічне значення кооперації у сільському господарстві. Природа земельної ренти.

Київська школа політичної економії. Розвиток економіко-математичних концепцій. Теорія споживчої поведінки і збалансованого споживчого бюджету Є. Слуцького (1880–1848). Функція корисності. Ефект Є. Слуцького.

Література [2; 7; 8; 11]

Змістовий модуль VI. Економічні теорії XX–XXI ст.

Тема 21. Американський інституціоналізм 20-х років XX ст. та післявоєнний соціально- інституціональний напрям

Умови виникнення і загальна характеристика американського інституціоналізму. Методологічні засади інституціоналізму. Теоретичний виклик економічній ортодоксії.

Соціально-психологічний інституціоналізм Т. Веблена (1857–1929). Технологічний детермінізм. Домінування психологічних факторів. Критика американського капіталізму і монополій. Революція інженерів. Ефект Веблена.

Соціально-правовий інституціоналізм Дж. Коммонза (1862–1945). Вирішальна роль права в економічній діяльності. Теорія “соціального конфлікту” і “колективних дій”. Аналіз економічних угод.

Емпіричний (кон'юнктурно-статистичний) інституціоналізм У. Мітчелла (1874–1948). Практична спрямованість теоретичної доктрини на активне державне втручання. Теорія циклічних коливань. “Гарвардський барометр”.

Післявоєнний соціально-інституціональний напрямок. Теорії трансформації капіталізму (Г. Мінз, А. Берлі): демократизація капіталу, революція в доходах та управлінська революція. Технократичні концепції індустріального та постіндустріального суспільства. Теорії корпорації, “зрівноважувальної сили” і конвергенції Дж. Гелбрейта. Теорія “стадій економічного зростання” У. Ростоу. Концепція інформаційного суспільства Д. Белла.

Сучасний неінституціоналізм. Методологічні особливості і структура нової інституціональної теорії. Вивчення прав власності, трансакційних витрат, контрактних відносин. Теорема Р. Коуза. Теорія трансакційних витрат О. Вільямсона. Нова економічна теорія Д. Норта.

Література [2; 7–9; 13; 18; 20; 21]

Тема 22. Кейнсіанська теоретична революція 30-х років XX ст. Некейнсіанство і посткейнсіанство

Криза класичної і неокласичної моделей регулювання економіки. Велика депресія 1929–1933 рр. і шляхи її подолання. Економічне вчення Дж. Кейнса (1883–1946). Радикальна зміна методологічних основ економічного дослідження. Макроекономічний аналіз і теорія державного регулювання.

Макроекономічна модель Дж. Кейнса. Оперування агрегованими економічними показниками. Вивчення суспільної психології і формулювання основного психологічного закону. Теоретичний аналіз споживання, заощадження та інвестицій. Концепція інвестиційного мультиплікатора та її економічне значення. Роз'язання проблеми “ефективного попиту” та повної зайнятості. Основні проблеми праці Дж. Кейнса “Загальна теорія зайнятості, процента та грошей” (1936). Кейнсіанська модель економічної політики: визначальна роль державного бюджету та інвестицій, політика “дешевих грошей”, регулювання зайнятості і соціальної сфери.

Некейнсіанство, його методологічні особливості. Проблеми економічної динаміки і збалансованості. Моделі економічного зростан-

ня Р. Харрода і Є. Домара. Неокейнсіанська теорія економічного циклу Е. Хансена. Механізм взаємодії мультиплікатора і акселератора. Принципи державного регулювання.

“Хіксіанське” кейнсіанство та неокласичний синтез П. Самуельсона. Спрощена модель Дж. Кейнса та схема “доходів — витрат” Хікса — Хансена. Модель *IS-LM*. Крива А. Філіпса. Ліве кейнсіанство (Дж. Робінсон, П. Сраффа) та посткейнсіанство.

Криза кейнсіанської теорії та концепції державного регулювання у 70-х роках ХХ ст. Історичне значення кейнсіанства в системі економічної науки.

Література [2; 7–9; 13; 18; 20; 21; 24; 25]

Тема 23. Економічні теорії європейського неолібералізму

Ідейні і методологічні джерела неолібералізму.

Відродження економічного лібералізму у працях Ф. фон Хайєка (1899–1992). Концепція спонтанного ринкового порядку. Внесок Ф. фон Хайєка в теорію цін, капіталу, економічного циклу. Розробка принципів монетарної політики. Критика соціалізму й центрально-керованих економік.

Відмінності англomовного та європейського неолібералізму.

Еволюція теорій неолібералізму в Німеччині. Особливості й етапи становлення німецького ордолібералізму. Основні групи німецьких неолібералів. Теорія і політика ладу. Концепція ідеальних типів економічних систем В. Ойкена (1891–1950). Теорія соціального ринкового господарства (СРГ) та її основні риси. Поєднання конкурентного ладу, захисту конкурентного середовища та політики соціального “вирівнювання” — характерна ознака СРГ. Практична реалізація теорії СРГ Л. Ерхардом та її значення.

Література [2; 7–9; 13; 18; 20; 21; 25–27]

Тема 24. Новітні класичні економічні концепції

Криза кейнсіанської теорії і моделі державного регулювання у 70-х роках ХХ ст. Відродження традиційних класичних поглядів. Характеристика новітньої класики (англomовного неолібералізму). Провідні напрямки сучасного економічного неоконсерватизму.

Економічна теорія монетаризму. М. Фрідмен — лідер Чиказької школи. Монетаризм як продовження кількісної теорії грошей. Гіпотеза перманентного доходу. “Грошове правило” і пріоритет регулювання грошової маси. Теорія номінального доходу. Природний рівень безробіття. Грошова теорія економічного циклу. Основні напрямки державної економічної політики. Монетаризм і кейнсіанство: ідейне протистояння теорій.

Концепція економіки пропозиції як теоретичне обґрунтування неоконсерватизму. Стимулювання приватної ініціативи та розвитку виробничої сфери. Обмеження державного впливу на економіку, скорочення обсягів державного бюджету і соціальних витрат. Крива А. Лаффера і необхідність зменшення податкового тиску. Монетаризм і економіка пропозиції — теоретичні основи “рейганоміки” і “тетчеризму”.

Своєрідність теорії раціональних очікувань (Р. Лукас, Т. Сарджент, Н. Уоллес). Обґрунтування раціональної економічної поведінки. Інфляційні, адаптивні та раціональні очікування. Необхідність провадження стабільної економічної політики. “Нова класична макроекономіка”: становлення і розвиток.

Література [2; 7–9; 36–43]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання дисципліни “Історія економіки та економічної думки”.
2. Основні етапи еволюції первісного суспільства, їх характеристика.
3. Особливості розкладу первіснообщинного ладу і формування класового суспільства в країнах Давнього Сходу.
4. Господарство Давньої Греції та Давнього Риму.
5. Господарство первісних племен на території України. Трипільська культура.
6. Розвиток феодальних відносин і становлення феодалізму як економічної системи.
7. Розвиток феодальних відносин у Франції, Англії та Німеччині.
8. Специфіка формування феодальних відносин у країнах Середнього та Близького Сходу, в Китаї та Індії.

9. Розклад феодалізму і генезис індустріального суспільства (XVII–XVIII ст.).
10. Великі географічні відкриття та їх наслідки.
11. Економічний розвиток Голландії та Англії у XVI–XVII ст.
12. Господарство Франції (XVI–XVII ст.).
13. Економічний розвиток США у XVI–XVIII ст.
14. Господарський розвиток Німеччини після Великих географічних відкриттів.
15. Генезис феодалізму й формування капіталістичного господарства в Японії.
16. Особливості розвитку капіталістичних відносин у сільському господарстві наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.
17. Джерела, напрямки та соціальні наслідки промислового перевороту в Англії.
18. Особливості промислового перевороту у Франції, Німеччині, США.
19. Економіка Англії, Німеччини та Франції в XIX ст.
20. Економічний розвиток США наприкінці XIX ст.
21. Особливості економічного розвитку Японії в XIX ст.
22. Монополістична економіка Англії наприкінці XIX ст. – на початку XX ст.
23. Економічний розвиток Франції та Німеччини наприкінці XIX – на початку XX ст.
24. Економічний розвиток США наприкінці XIX – на початку XX ст.
25. Економічний розвиток Японії наприкінці XIX – на початку XX ст.
26. Економічні наслідки Першої світової війни для США, Англії, Франції, Німеччини та її роль у повоєнному економічному розвитку європейських країн.
27. Економічна суть Версальської системи. План Дауеса та Юнга, його суть і мета.
28. Світова економічна криза 1929–1933 рр. та її особливості в США, Німеччині, Англії, Франції.
29. “Американське диво” 20-х років XX ст. “Новий курс” Рузвельта та його значення.
30. Господарство Німеччини між Першою і Другою світовими війнами.

31. Розвиток економічних відносин в Англії та Франції у міжвоєнний період (1919–1939 рр.).
32. Економічний розвиток Японії у міжвоєнний період (1919–1939 рр.).
33. Політика “воєнного комунізму” та нова економічна політика в Україні (20-ті роки ХХ ст.).
34. Суцільна колективізація. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні.
35. Економічні наслідки Другої світової війни. План Маршалла.
36. НТР та її наслідки.
37. Повоєнний економічний розвиток США (ХХ ст.).
38. Фактори економічного піднесення Німеччини в 70–80-х роках ХХ ст.
39. Економіка Великобританії 70–90-х років ХХ ст.: напрямки розвитку та пошуки оптимальних рішень.
40. Особливості повоєнної націоналізації у Франції. Економічна політика “голлізму”.
41. Нові індустріальні країни: причини економічного зростання. “Японське диво”.
42. Соціально-економічні проблеми країн, що розвиваються, на сучасному етапі.
43. Стратегічні складові та потенціал економічного розвитку України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.
44. Новоевропейська цивілізація. Розширення Європейського Союзу. Євровалюта. Європарламент.
45. Поява нових укладів в економіці країн-лідерів. Перехід розвинутих країн у постіндустріальну стадію розвитку.
46. Предмет, завдання та методологія курсу “Історія економічних вчень”.
47. Критерії періодизації науки “Історія економічних вчень”.
48. Австрійська школа маржиналізму та розвиток теорій граничної корисності.
49. Економічні ідеї західноєвропейської соціал-демократії.
50. Економічні ідеї античного світу (Давня Греція і Давній Рим).
51. Залежність економічних поглядів від політико-правової, релігійної ідеології та філософських вчень.
52. Різноманітність економіко-філософських поглядів Давнього Китаю (конфуціанство, легізм, даосизм).

53. Економічна думка античності. Відображення проблем становлення і розвитку рабовласництва. Зміст реформ Солона у Давній Греції.
54. Економічні погляди Ксенофонта.
55. Натурально-господарська концепція Платона.
56. Внесок Аристотеля в економічну науку: економіка і хрематистика, поділ праці, товар і товарообмін, форми вартості, гроші.
57. Особливості економічних поглядів давньоримських вчених (Катон Старший, Варрон, Колумелла). Проблеми організації рабовласницьких господарств.
58. Економічна характеристика епохи Середньовіччя (феодалізму).
59. Економічна думка Сходу в епоху Середньовіччя. “Державний феодалізм”.
60. Економічні ідеї середньовічного Китаю (Лі Гоу). Оригінальність економічної концепції Ібн Хальдуна (суспільний прогрес, цивілізаційний підхід, трудове походження вартості).
61. Економічна думка європейського Середньовіччя. “Салічна правда”.
62. Економічні ідеї канонічного права. Теорії “справедливої ціни” і “справедливого прибутку” Фоми Аквінського.
63. Економічна думка феодальної Росії та України. “Руська правда”. Роль і значення християнства.
64. Соціальні утопії пізнього Середньовіччя та їх значення. “Утопія” Т. Мора і початок формування літератури утопічного соціалізму.
65. Майбутній комуністичний устрій у праці Т. Кампанелли “Місто Сонця”. Економічні погляди і практична діяльність Т. Мюнцера.
66. Історичні умови виникнення меркантилізму. Великі географічні відкриття та їх економічне значення.
67. Меркантилізм як перше економічне вчення. Основні риси теорії і політики меркантилізму.
68. Теорії грошового та торговельного балансу. Зрілий меркантилізм як виразник інтересів торговельного капіталу.
69. Відмінності італійського меркантилізму.
70. Економічні ідеї Кембриджської школи маржиналізму.
71. Порівняльна характеристика ревізіонізму Е. Бернштейна та теорій К. Каутського і Р. Гільфердинга.

72. Лозаннська школа маржиналізму: виникнення і розвиток.
73. К. Менгер як засновник австрійської школи маржиналізму.
74. Основні теоретичні ідеї та етапи розвитку класичної школи політичної економії.
75. Порівняльна характеристика економічних ідей засновників класичної економічної науки В. Петті (Англія) та П. Бугільбера (Франція).
76. Основні економічні ідеї фізіократичної школи у Франції (Ф. Кене, А. Тюрго).
77. Економічна система А. Сміта.
78. Соціально-правовий інституціоналізм Дж. Коммонза.
79. Економічне вчення Д. Рікардо.
80. Німецький неолібералізм і розвиток теорії соціального ринкового господарства.
81. Своєрідність економічних ідей Т. Мальтуса.
82. Економічні погляди Ж. Сея та їх сучасне значення.
83. С. Сісмонді: завершення формування класичної школи у Франції.
84. Основні ідеї та висновки “Капіталу” К. Маркса.
85. Дж. Кейнс як засновник макроекономіки і теорії державного регулювання.
86. Економічна теорія А. Маршалла та започаткування неокласичної школи.
87. Соціальний напрямок в економічній науці.
88. Німецька історична школа: умови виникнення та особливості методології.
89. Неокейнсіанські теорії економічної динаміки та економічного зростання.
90. Монетаризм М. Фрідмена як панівна концепція нової неокласики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Базилевич В. Д.* Економічна теорія: політекономія: Підручник. — К.: Знання-Прес, 2008. — 720 с.
2. *Базилевич В. Д.* Історія економічних вчень. — К.: Знання, 2008. — 700 с.

3. *Гальчинський А., Геєць В. та ін.* Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) “Шляхом європейської інтеграції”. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 582с.
4. *Грушевський М.* Історія України — Руси: В 11 т. — К., 1991–1999.
5. *Грушевський М.* Історія України: Підручник. — К.: Либідь, 1991. — 230 с.
6. *Корнійчук Л. Я. та ін.* Історія економічних вчень. — К.: КНЕУ, 2005. — 515 с.
7. *Ковальчук В. М., Лазарович М. В., Сарай М. І.* Історія економіки та економічної думки: Підручник. — К.: Знання, 2008. — 650 с.
8. *Костюк В. Н.* История экономических учений. — М.: Центр, 1997. — 224 с.
9. *Лановик Б. Д та ін.* Економічна історія: Курс лекцій. — К.: Вікар, 2004. — 550 с.
10. *Лановик Б. Д., Лазарович М. В.* Економічна історія: Курс лекцій. — К.: Вікар, 2006. — 405 с.
11. *Несторенко О. О.* Історія економічних вчень. Курс лекцій. — К.: МАУП, 2006. — 125 с.
12. *Світова економічна думка: Питання теорії та історії.* — К.: Либідь, 1992. — 95 с.
13. *Субтельний О.* Україна. Історія: Підручник. — К.: Либідь, 1991. — 510 с.
14. *Юхименко П. І.* Економічна історія: Навч. посіб. — К.: Вікар, 2006. — 345 с.

Додаткова

15. *Асмус В.* Платон. — М.: Мысль, 1975. — 223 с.
16. *Аркас М.* Історія північної Чорноморщини. — Торонто: Гомін України, — 1969. — 350 с.
17. *Білорус О.* Глобалізація і національна стратегія України. — Броди: Просвіта, 2001. — 300 с.
18. *Бураковський І.* Вступ до СОТ: нові виклики економічній реформі в Україні // Вступ України до СОТ: новий виклик економічній реформі. — К.: Альфа-Принт, 2003.
19. *Гальчинский А. С. К.* Маркс и развитие экономической мысли Запада. — М.: Экономика, 1990. — 199 с.

20. *Гальчинський А. С.* Основи економічних знань: Навч. посіб. — К.: Вища школа, 2002. — 545 с.
21. *Гэлбрейт Дж.* Новое индустриальное общество: Пер. с англ. / Под ред. Н. Н. Иноземцева. — М.: Прогресс, 1969. — 480 с.
22. *Гросман Ю., Лисовий І.* Історія стародавнього світу. — Л.: Вид-во Львівського ун-ту, 1985. — 220 с.
23. *Игнатенко А. А.* Ибн Хальдун. — М.: Мысль, 1980. — 160 с.
24. *Кардаш Петро.* Злочин. — Мельбурн; К.: Фортуна, 2003. — 555 с.
25. *Кейнс Дж.-М.* Общая теория занятости, процента и денег: Пер с англ. / Под ред. А. Г. Милейковского, И. М. Осадчей. — М.: Прогресс, 1978. — 494 с.
26. *Козак Ю. Г. та ін.* Економіка зарубіжних країн. — К.: ЦУЛ, 2003. — 350 с.
27. *Кушнір В. С.* Історія економічних вчень: Навч. посіб. — Х.: Еспада, 2004. — 210 с.
28. *Крижанівський О., Хірна О.* Історія середніх віків. — К.: Аквілон-Плюс, 2001. — 290 с.
29. *Мазурок П. П.* Історія економічних вчень у запитаннях і відповідях: Навч. посіб. — К.: 2004, Знання. — 480 с.
30. *Макконнелл К, Брю С.* Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. — К.: Хагар-Демос, 1993. — 785 с.
31. *Маркс К.* Капитал: Критика политической экономии: В 3 т. — М.: Политиздат, 1988.
32. *Мешко І. М.* Історія економічних вчень: Основні течії західно-європейської та американської економічної думки: Навч. посіб. — К.: Вища шк., 1994. — 175 с.
33. *Міжнародні організації:* Навч. посіб. / За ред. Ю. Г. Козака та ін. — К.: ЦУЛ, 2005. — 440 с.
34. *Мор Т.* Утопия. — М.: Наука, 1978. — 415 с.
35. *Європейський Союз:* основи політики, інституціонального устрою та права: Навч. посіб. — К.: Заповіт, 2003. — 370 с.
36. *Ойкен В.* Основные принципы экономической политики: Пер. с нем. — М.: Прогресс, 1995. — 352 с.
37. *Робинсон Дж.* Экономическая теория несовершенной конкуренции: Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1986. — 471 с.
38. *Самуэльсон П.* Экономика: В 2 т.; Пер. с англ. — М.: Алгон, 1994. — Т. 1. — 333 с.

39. *Смит А.* Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Наука, 1962. — 624 с.
40. *Хансен Э.* Экономические циклы и национальный доход: Пер. с англ. — М.: Изд-во иностр. лит., 1959. — 760 с.
41. *Харрод Р.* К теории экономической динамики: Пер. с англ. — М.: Изд-во иностр. лит., 1959. — 212 с.
42. *Хикс Дж.* Стоимость и капитал: Пер. с англ. / Под ред. Р. М. Энтова. — М.: Прогресс, 1998.
43. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития. — М.: Прогресс, 1982. — 477 с.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Історія економіки та економічної думки”	5
Зміст дисципліни “Історія економіки та економічної думки”	7
Питання для самоконтролю	26
Список літератури	30

Відповідальний за випуск   *А. Д. Вегеренко*
Редактор   *Л. С. Тоболіч*
Комп’ютерне верстання   *Н. М. Музиченко*

Зам. № ВКЦ-3973

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*